

DOCUMENTS PER A LA HISTORIA DE LA MUSICA A MALLORCA

JOAN PARETS I SERRA

Gràcies a les moltes aportacions que ha fet l'amic Damià Ferrà Pons a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* hem pogut recopilar i transcriure documents que, com diu ell mateix: "són d'un extraordinari interès per a la història de la música a Mallorca."¹

ENCANTUS BONORUM MOBILIIUM MTR. ARMENGOL VIOLERII²

Die XXVIII mensis Majii annorum a nativitate Domini MDLXXXXI In Dei nomine Amen. Dictis Die et Anno fuit processum ad venditionem mobilium infra scriptorum ad instantiam et de Mandato Dominae Parxedis Armengol sororis et heredis ab intestato dicti Thome Armengol violerii qu^o mediante Antonio Aloy curritore de collo et hoc coram domibus in quibus dictus deffunctus habitabat partibus infrascriptis ut dicto Anty. Aloy curritore et Jacobo Armengol scriptore maiori.

Primo se venen unes balanses sens pesos a mtr. Llorens Marti guanter per 4 s. y 2 d.

Item una cadira baxe guarnide de fil a Ant. Gil perayre per 2 s. y 2 d.

Item un sercapous ab quatre ganxos a mestre Llorens Martí per 1 s. y 6 d.

Item un plat gran de terra y una fruytera de vidre ablo peu trencat a dit Marti per 2 s. y 2 d.

Item una pella un ast y unes molles tot vell a mte. Aloy corredor per 2 s. y 4 d.

Item sis plats y una llibrelleta alguns trencats a Sebastià Oliver per 1 s. y 10 d.

Item un llibrell y set, o, vuyt plats trencats a mestre Demià Sitges sabater per 2 s. y mitg.

Item una cadira y una tauleta redona tot vell a Joan Salguet serrier per 9 s. y 4 d.

Item un Reteulet vell y un canelobre tembe molt vell y romput a Joan Bodo, sembrer per 3 s. y

Item un coxi vell de llane un orinal y un paneret tot vell a Francesc Pisa per 1 s. y 2 d.

¹ *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, Mallorca, XVIII, 303. ARMENGOL, Tomas (Ciutat de Mallorca s.XVI-I 591) Mestre violer. Tenia casa i el taller de reparació i fabricació d'instruments musicals al carrer dels Jueus (Palma). Adobava i fabricava cítars, guitarres, guitarrons, llauts, violes i violins. Es casà amb Joana Farrer, de la qual no tengué descendència i el taller fou heretat per la seva germana Praxedis Armengol. L'inventari dels seus bens i del taller, elaborat (1591) pel notari Antoni Socies, és d'un extraordinari interès per a la història de la música a Mallorca. (DF)

² Raimundo DE MIGUEL: *Nuevo Diccionario Latino-Español etimológico*. No recull dita paraula. F. PEDRELL: *Diccionario técnico de la música*. Violero. Voz anticuada que debería adoptarse puesto que en castellano no tenemos palabra equivalente á las voces *liutajo* (it) o *luthier* (fr.) fabricante de instrumentos de cuerda.

Violero (Oficial). En las antiguas Ordenanzas de Sevilla, recogidas el año 1502 de orden del Conde de Cifuentes, Asistente, se lee la siguiente: Item, que el Oficial Violero, para saber bien su oficio i ser singular del, ha de saber hacer un Clavi-órgano, é un Clavi-cimbano, é un Manacordio é un Laud, é una Vihuela de arco, é un Harpa, é una Vihuela grande de piezas con sus atarcees, u otras Vihuelas que son menos que todo esto, etc.

ALCOVER / MOLL: *Diccionari Català, Valencà, Balear*. Violer. m. Sonador de viola; cast. Vihuelista. Violer o guitarrer: Testudinarius, Pou Thes. Puer. 110.

- Item una llumanera destany vella y un vaxellet de vidre en que ha Ayguo de trevol a mt. Miquel Comes per 2 s. y 10 d.
- Item un lleut petit a Joan Farrer per 10 s.
- Item un altre lleut xich a Joan Farrer per 10 s. y 6 d.
- Item una sitre a Rafel Gil texidor de llana per 10 s.
- Item una guitarra petita a dit Raffel Gil tixedor de llana per 1 £. y 2 d.
- Item una viola rompuda a Joan Farrer per 5 s. y 2 d.
- Item una viola grosse rompude a mtr. Miquel Julia per 7 s.
- Item altre viola grose a Joan Farrer per 1 £. 10 s. y 2 d.
- Item altre viola a mtr. Nedal Company per 20 s.
- Item una sitre a Ant. Arnau paraire per 6 s.
- Item un lleut romput a Joan Farrer per 5 s.
- Item una sitre a dit Joan Farrer per per 12 s.
- Item un violi no acabat a mtr. Guillem Pujals per 8 s. y 6 d.
- Item altre violi no acabat a mtr. Antoni Viacaba per 10 s.
- Item altre violi no acabat a Joan Farrer per 7 s. y 4 d.
- Item altre viola a Joan Farrer per 21 s. y 2 d.
- Item una guitarra a Gaspar Camerada per 8 s.
- Item altre viola a dit Camerada per 6 s.
- Item una guitarra petita ab la cuberta deffeta y rompuda a mtr. Nicolau Llebres per 7 s. y 4 d.
- Item una viola vella a Gaspar Camerada per 4 s.
- Item altre viola grossa vella a dit Joan Farrer per 14 s. y 6 d.
- Item uns flascos de arcabus vells a Llorens Martir guanter per 4 s. y 6 d.
- Item una guitarra noua la qual no es acabade a Joan Farrer per 8 s.
- Item altre guitarra no acabade a dit Farrer per 8 s. y 2 d.
- Item altre guitarra no acabade a Gaspar Camerade per 7 s. y 10 d.
- Item un poalet foradat a mtr. Nicholau Llebres per 2 s. y 2 d.
- Item una guitarra noua sens cordes a Joan Farrer per 1 £. y 9 s.
- Item un guiterro ab ses cordes a Miquel Morro per 10 s.
- Item una taule de noguer sens petges a mtr. Llorens Llinas per 12 s. y 6 d.
- Item un violi nou no acabat sens cuberta a mt. Nicolau Marcadal per 7 s.
- Item una viola vella y rompuda a Gaspar Camerade per 8 s.
- Item altre viola a mt. N. Mercadal per 20 s. y 2 d.
- Item una guitarra noua a dit Camerada per 20 s. y 2 d.
- Item altre guitarra noua al Sr. Joan Antoni Fuster per 18 s. y 2 d.
- Item altre guitarra noua al Sr. Gaspar Mir per 39 s.
- Item una figure de Nr. Sra. al sobre dit per 3 s.
- Item un violi a Joan Farrer per 1 £. y 4 s.

Impositio 11 s. y 10d.

Corredor St. Joan y crida 10 s. y 8 d.

Die XVII mensis Junii Anno a nativitate Domini MDLXXXI Dictis die et anno continuando dictos Encantus fuerunt tradita sequentia personis infrascriptis mediante.

- Item un caxonet petit buit a Pere Muntaner per 6 s.
- Item una caxe gran esfrondade a Lluch Cardona per 7 s. Item una caxe vella de noguer a Joan Cassa bayner sta a la Farreria per 14 s y 8 d.
- Item dos adressadors a Domingo Verger p. un real castalla.

- Item quatre pregamins a Joan Farrer per 8 s. y 2 d.
 Item dues postetes de pintor y una soteneta³ de guiterro a Pere Muntaner per 2 s. y 2 d.
 Item una plana a Miquel Puig per 2 s. y 2 d.
 Item un mirall a mt. Paulo Torrella per 7 s. y 2 d.
 Item dues gubies y un trepant usat a Pere Soler per 2 s.
 Item un carebessot ab certes taxetes a Joan Armengol per s. y 8 d.
 Item a Miquel Julia fuster una cassola y un ganivet de pulir per 2 s.
 Item dos rebeus sens cuberta de capella y una plane sens fulle a Pere Muntaner per 1 £. 1 s. y 8 d.
 Item una caxa vella pintada a Joan Armengol per 1 £. y 11 s.
 Item un carabassot una capse tres, o, quatre trossos de post un mollo de violes y un ferro de plane a Joan Farrer per 5 s.
 Item una grosse de cordes a Joan Blanquer per 1 £. y 2 s.
 Item una capse redona ab un rollo de bordons⁴ y altres cordes desfetes y circa mitge grosse a dit Farrer per 14 s.
 Item una grossa de cordes a Refel Pico per 18 s. y 2 d.
 Item una capse ab unes quantes rosses y clavilles de guitera a Joan Farrer per 19 s.
 Item una capse ab un plech de bordons grossos a Joan Farrer per 10 s. y 2 d.
 Item un compas a dit Farrer per 3 s. y 8 d.
 Item un paper ab taxes una serreta y una llima a Pere Muntaner per 8 s.
 Item dos panys de caxa ab una clau a Rafel Pico per 9 s. y 2 d.
 Item un paner a mt. Llorens Stelrich per 4 s.
 Item una capse redona ab pontets de guitarra dintre a Joan Farrer per 4 s. y 2 d.
 Item una capseta petita vermella Mt. Bernat Sitjar per 3 s. y 10 d.
 Item un pauber a Joan Vaquer per 7 s. y 4 d.
 Item una capseta ab grans de penitencia de mabre a Joan Farrer per 6 s. y 2 d.
 Item un pany de porta a Ant. Prexane per 4 s.
 Item una capse quadrade ab pontet a Joan Farrer per 13 s. y 2 d.
 Item altre capse plene de clavilles de guitarra a dit Farrer per 20 s.
 Item un buyrats de fust y dues creuetes de fust a dit Farrer per 7 dobles.
 Item una carabassot ab certs manechs de ventall a dit Farrer per 9 s.
 Item una cuberta de guitarra y una capseta redona a Pere Muntaner per 3 s. y 10 d.
 Item una capse y un sello vell un andolsidor de pell descalt a dit Joan Farrer per 3 s. y 2 d.
 Item uns colsons de forredura blanca y un tros de drap de lli usat a Catlar Llatzar beneficiat per 11 s. y dosd.
 Item una cuberta de capse ab uns caps de ventalls a Joan Farrer per 2 s. y 2 d.
 Item un capell de fil una capseta y una corretje a Joan Farrer per 1 s. y 10 d.
 Item una caxa vella a Onofre Roig per 1 £.
 Item una llimeta a Joan Farrer per 2 s. y 2 d.
 Item dos panys un de caxe y un de lleut a Lluch Cardone per 3 s.
 Impositio 7s. y 10 d.
 Corredors 5 s. y 4 d.
 Bastaxos 6 s. y 4 d.

3 Podria ser una funda, pero també: F. PEDRELL: *Diccionario técnico de la música*. La Sottana o sottanella (it) Nombres de la cuerda segunda de los antiguos instrumentos de punteo. La tercera se llama Mezzana o Mezzanella y la prima Cántico.

4 ALCOVER/MOLL: *Diccionari Català, Valencià, Bolear*. Bordo. La corda més gruixada de guitarra i en general corda gruixada de qualsevol instrument de música.

- Item un pitxet de vidre y una tasse a Climent Guells per 1 s. y 10 d.
 Item dues llunes de vidre y un tros destany al Sr. Secretari per 2 s.
 Item una certa ferreteria xo es quatorse peses trapants barrina y raspes a Joan Farrer per 10 s. y 6d.
 Item algunes cubertes de guitarra a Joan Farrer per 10 s. y 10 d.
 Item sinch postetes decuono al Sr. Secretari per 5 s. y 8 d.
 Item algunes cubertes de guitarra a Joan Farrer per 8 s. y 4 d.

Insuper die XVIII mensis, et anni predictorum continuando dictos encantus fuerunt vendites partites sequentes mediante Matheo Muntaner curritore de collo.

- Primo una taule vella ab se tisure y cadena de ferro a Miquel Llebies per 10 s. y 10 d.
 d. Item una flassada vella a Pere Anty Nicholau per 9 s. y 2 d.
 Item dos scambells vells a Miquel Gil per 3 s. y 2 d.
 Item un parell de cadires velles a Bart. Pons per 4 s. y 8 d.
 Item una cadira a dit Bart. Pons per 8 s. y 4 d.
 Item quatre trossos de gingoler al Mag. Jaume Rossinyol per 10 s. y 4 d.
 Item unes paletes a Melchor Gallard per 3 s. y 4 d.
 Item un quants trossos de llenyam vell de tota manera caxas de vellut esclafades a Joan Baptista per 4 s. y 4 d.
 Item dotse ferros vells de tota manera a mt. Pere Artigues per 5 s. y 4 d.
 Item sis ferros a mt. Matheu Torrella per 7 s.
 Item dos rebeus a Pere Muntaner per 3 s.
 Item dos caxes de rebeus comensades a dit Muntaner per 2 s.
 Item set ferros de tota manera vells espanyats a mt. Pere Artigues per 2 s.
 Item una sitre rompude y una caixa de violi no acabade a mt. F. Riera per 7 s.
 Item un timpano⁵ ab la cuberta desfeta a Pere Muntaner per 2 s.
 Item alguns trossos de post y de gingoler a mt. Pere Artigues per 3 s. y 2 d.
 Item quatre mollos de guitarra vells y esclafats a Pere Muntaner per 2 s.
 Item uns quants trossos de post de tables de guitarra a Onofre Mulet per 1 s.
 Item alguns trossos de llenyam de costos de guitarra vells a Pere Muntaner per 2 s.
 Item una caixa vella a Magi Roig per 7 s. y 4 d.
 Item alguns trossos de llenyam vell a Onofre Roig per 2s. y 2 d.
 Item uns quants manechs de guitarra boscats a Pere Muntaner per 2 s.
 Item una serreta y altres ferros vells a mt. Pere Artigues per 5 s.
 Item un plech de panys destanys a Refel Cabanelles per 3 s.
 Item un tros de spase y un tros de ferro vell a Sebastia Ginard
 Item una caxe vella a Onofre Roig per 16 s. y 2 d.
 Item dos banchs vells y una post a Jaume Stmarti per 2 s. y 6 d.
 Item dos, o, tres trossos de post a Bernat Sastre per 1 s. y 2 d.
 Item dues filadores a Joan Armengol per 4 s.
 Item un banch vell a Prixedis Mude per 1 s. y 10 d.

Impositio	4 s. y 5 d.
Corredors	3 s.
Bestaxos	4 s.

5

F. PEDRELL: *Diccionario técnico de la música*. Timpano es el timbal o atabal cuya invención se atribuye á los persas y cuya etimología deriva del griego timbala del latín tympanum. El timpano, es instrumento distinto del llamado en provenzal tympanon o timpanoum, el cual es una especie de salterio con cuerdas de alambre de hierro o de latón, que se toca con dos palillos de madera.

Sumen les presedents partides venudes en dits encants fets demanament del Sr. Regent Mn. Francesc Manila 48 £. 9 s.

Sumen les partides liurades a Joan Farrer demanament del dit Sr. Regent per lo que era creditor endits bens que no paga. 16 £. 16 s.

Debaix des dites 16 £. 16 s. de les dites 48 £. 16 s. resten 31 £. 13 s.

Dedit de dites 31 £. 13 s. per despeses de corredors impositio i bastaxos 2 £. 13 s. 3 d. y 1 £. 8 s. 2 d. que valen les partides comprades per Pere Muntaner, criat del dit difunt que se retingue del munt de dit Sr. Regent a bon compte de que pretenie que dits bens y 9 £. 11 s. que foren donades a cobrar a M^o Paulo Torrella masser del munt de dit Senyor Regent en satisfactio dels pactes a ell deguts y per sobvenir a la dita vidua de alguna partida per sos aliments, y sinci scrits a Mestre Joan Bertran, Farrer per los treballs de clavar y desclavar la ferradura quis clavava y desclavava com sta delat en los actes del inventari de dit bens resten 17 £. y 15 s. en poder de Ant. Socies nott. Depeny de dits bens venuts en dits encants dels quals 17 £. 15 s. deduyts 5 £. 2 s. per lo salari del inventari y encants y dels peaties et alies resten dotze liures tretze sous y cinch diners en poder de dit Socies que mana dit Sr. Regent se reservas en son poder fins fos per ell altra cosa proveida y de tantes se fa debitor duent 12 £. 13 s. 5d.

A 20 de juny de 1591 de mt. del dit Sr Regent he donat y a dit Socies 1 £. mes he donat a dita vidua y per sos aliments vint sous de dits diners a la dita vidua y per sos aliments vints sous una liure mes he donat a dita vidua p. dita raho en moltes partides per mans de Lorens Creus Farrer 1£.⁶

⁶ ARM P-S 1 151 f. 62-65. Agram la col laboració de Mn. Bartomeu Mulet i Ramis.

Joan PARETS I SERRA, Ramon RoSELLÓ I VAQUER: "Notes per a la història de la música a Mallorca", *BSAL*, 51, 1995, 89-96 i *BSAL*, 53, 1997, 403-408.

RESUM

És el primer document complet que publicam sobre instruments músics i la seva construcció del *loutier* o violer mallorquí Tomás Armengol del segle XVI, segons l'inventari dels seus béns aixecat pel notari Antoni Sociés. Té un interès especial perquè serví de base a l'encant dels esmentats béns i a la relació transcrita hi consten els noms dels adjudicataris i el preu pagat.

ABSTRACT

σ ελ πριμερ δοχυμεντ χομπλετ θνε πυβλιχαμ σοβρε ινστρυμεντο μισχισι λα σεσα χονστρυχηι δελ λουτιερ ο πιολερ μαλλορθυ Τομ σ Αρμενγολ δελ σεγλε ΞςΙ, σεγονσ λενπενταρι δελσ σευσ β νσ αιξεχατ πελ νοταρι Αντονι Σοχιεσ. Τ υν ιντερεσ εσπεχιαλ περθυ σερω δε βασε α λενχαντ δελσ εσμεντατσ β νσ ι α λα ρελαχι τρανσχιτα ηι χονστεν ελσ νομσ δελσ αδφυδιχαταρισ ι ελ πρευ παγατ.